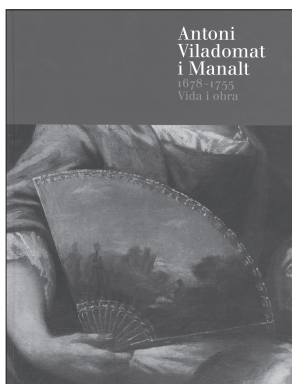

*El pintor Antoni
Viladomat i Manalt
(1678-1755)*

A Girona: Museu d'Art de Girona
A Lleida: Museu de Lleida Diocesà i Comarcal
A Mataró: Museu de Mataró; Museu Arxiu de Santa Maria
A Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya
10 de maig –
2 de novembre de 2014
Comissari: Francesc Miralpeix i Vilamala

JOAN BOSCH BALLBONA

Com que fa més de vint anys em vaig trobar en una situació semblant, ara que exposo les meves impressions sobre el conjunt de les cinc mostres que el Museu d'Art de Girona, el Museu de Lleida, el Museu de Mataró, el Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró i el Museu Nacional d'Art de Catalunya han dedicat al pintor Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755) no he sabut evitar la temptació de rellegir la meva ressenya a l'exposició mataronina del 1991, comissariada per l'enyorat professor Santiago Alcolea i Gil.¹

Ha estat un exercici instructiu, prou revelador i inevitablement nostàlgic. Entre altres coses, he notat amb tristesa que, vint-i-tants anys després, continuen essent vàlides les meves observacions relatives a la pobresa crònica d'unes quantes de les nostres institucions museístiques, al fet que a pocs artistes catalans anteriors al segle XIX se'ls hagi dedicat una exposició monogràfica, o que els protagonistes més interessants de les arts plàstiques del Principat només hagin emergit al gran públic en el marc d'aproximacions de conjunt com ara, deia aleshores, *L'època del Barroc* (1983), *El Renaixement a Catalunya: l'Art* (1986), *Thesaurus* (1986), *L'època dels genis* (1988) o *Millenium* (1989).² Vint-i-tants anys després crec que la condició econòmica dels museus ha

1. BOSCH BALLBONA, J., «Sobre Antoni Viladomat (1678-1755), arran de l'exposició», *Revista de Catalunya*, 53, 1991, pàgs. 83-97; ALCOLEA I GIL, S., *Viladomat*, cat. exp., 27 d'octubre de 1990 – 28 d'abril de 1991, Museu Comarcal del Maresme, Mataró – Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró. Mataró: Museu Comarcal del Maresme – Museu Arxiu de Santa Maria, 1990.

2. TRIADÓ, J.R., *L'època del Barroc*, cat. exp., 8 de març – 10 d'abril de 1983, Palau Reial de Pedralbes, Barcelona. [Barcelona]: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya – Caixa de Catalunya, 1983; AINAUD DE LASARTE, J., *El Renaixement a Catalunya: l'Art*, cat. exp., febrer-març de 1983, Fundació Miró, Barcelona. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1986; *Thesaurus-Estudis. L'art als bisbats de Catalunya 1000-1800*. Barcelona: Fundació Caixa de Pensions, 1986; [SUREDA, J.; FREIXA, P. (dirs.)], *L'època dels genis. Renaixement-Barroc. Tresors del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, cat. exp., 10 de maig – 30 de novembre de 1987, Museu d'Història de la Ciutat, Girona. [Girona]: Ajuntament de Girona – Ajuntament de Barcelona, 1988; *Millenium. Història i Art de l'Església catalana*, cat. exp., 3 de maig – 25 de

empitjorant i que cap dels grans autors de l'art d'època moderna a Catalunya ha estat recordat i presentat al públic cultural d'una manera monogràfica, tret, en efecte, que la seva obra no s'hagi vist involucrada en reflexions expositives de temàtica més àmplia com ara *De Flandes a Itàlia* (1998) o *Alba Daurada* (2006), totes dues organitzades pel Museu d'Art de Girona, que també ha estat una institució clau en aquesta dedicada al pintor setcentista.³ Només recordo una excepció: la petita però excel·lent mostra que el Museu de Valls va dedicar a Lluís Bonifàs i Massó.

Observo igualment que algunes de les raons que el 1991 ja van sostenir la iniciativa expositiva entorn d'Antoni Viladomat a Mataró són ben vigents i, a més, que han resultat envigorides d'ençà de la presentació de la tesi doctoral de Francesc Miralpeix a la Universitat de Girona l'any 2005⁴ –que, afinada, revisada i ampliada, s'ha transformat en el magnífic catàleg d'aquesta exposició en cinc museus de quatre ciutats.

Viladomat és un pintor dotat d'un cos historiogràfic excepcional –si més no en el context de la història de l'art català d'època moderna– gràcies als estudis de Joaquim Fontanals del Castillo, Santiago Alcolea i del mateix Francesc Miralpeix, però també a les fines observacions crítiques de Raimon Casellas, Feliu Elias o Rafael Benet.⁵ És el pintor català modern més prolífic i ha estat el més respectat per les onades d'incúria i destrucció que van delmar el nostre patrimoni, potser perquè, en tràgics moments com els de l'estiu de 1936, el fet de ser un dels poquíssims autors locals amb una certa «fama» i reconeixement actuà en favor de la salvaguarda de l'obra. Cap altre artista de l'època moderna ofereix un catàleg tan vast i tanta obra conservada. De fet, el seu ha estat un catàleg que no ha parat de créixer i precisar-se. Per exemple, entre el 1991 i el 2005 s'enriquí amb tot de belles novetats, com ara les teles de la capella de Sant Narcís de la catedral de Girona, l'*Assumpta* de la Seu de Man-

juny de 1989, Pia Almoïna – Saló del Tinell – Capella de Santa Àgata, Barcelona. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1989.

3. [BOSCH BALLBONA, J.; GARRIGA RIERA, J. (dirs.)], *De Flandes a Itàlia. El canvi de model en la pintura catalana del segle XVI: el bisbat de Girona*, cat. exp., novembre de 1998 – abril de 1999, Museu d'Art de Girona, Girona. Girona: Museu d'Art de Girona, 1998; BOSCH BALLBONA, J., (ed.), *Alba Daurada. L'art del retaule a Catalunya: 1600-1792 circa*, cat. exp., 15 de juliol – 10 de desembre de 2006, Museu d'Art de Girona, Girona. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006.

4. MIRALPEIX, F., *El pintor Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755): biografia i catàleg crític*, tesi doctoral. Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, Universitat de Girona, 2005.

5. FONTANALS DEL CASTILLO, J., *Antonio Viladomat. El artista olvidado y maestro de la escuela de pintura catalana del siglo XVIII. Su época, su vida, sus obras y sus discípulos*, Barcelona: Imp. Celestino Verdaguier, 1877; ALCOLEA [I GIL], S., «La pintura en Barcelona en el siglo XVIII», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, vol. XIV, 1959-1960 i vol. XV, 1961-1962; *idem*, *Viladomat...*; MIRALPEIX, F., *Antoni Viladomat i Manalt 1678-1755. Vida i obra*, cat. exp., 10 de maig – 2 de novembre de 2014, Museu d'Art de Girona, Girona – Museu de Lleida Diocesà i Comarcal, Lleida – Museu de Mataró, Mataró – Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró – Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona. Girona: Museu d'Art de Girona, 2014; CASELLAS, R., «Antonio Viladomat», *Gasetta de les Arts*, 36, 37, 44, 45, 49, 50, 51, 54 i 60, 1925-1926; ELIAS, F., *Antoni Viladomat: la vida, l'obra, l'època de l'artista*, ms. inèdit, c. 1936; BENET, R., *Antonio Viladomat. La figura y el arte del pintor barcelonés*. Barcelona: Iberia, 1947.

resa, la sèrie de la vida de sant Bru de l'església de Saint Merry de París procedent de la cartoixa de Montalegre, o, és clar, amb les precisions resultants de la revisió de l'abast de la intervenció de Viladomat a la Sala de Juntes de la capella dels Dolors de Santa Maria de Mataró que ha deixat espai per a la participació prèvia de Joan Gallart.⁶

Imagino que el fet que conservem abundant obra d'Antoni Viladomat i que la tinguem distribuïda en diverses institucions museístiques del territori ha estimulat una de les decisions més encertades i innovadores del projecte, la multiplicació de les seus. I potser es podria dir que la col·laboració entre museus n'és un dels fonaments, ja que ha dotat tota la iniciativa de major volada i de més potència divulgadora, juntament amb la decisiva assimilació de la proposta de Francesc Miralpeix en els actes i els pressupostos de les commemoracions del Tricentenari. És clar, tanmateix, que servir-se de diversos escenaris també esdevenia un repte per als agents involucrats en la invenció i l'organització: calia visualitzar l'encaix de cada exposició en el programa global, calia dotar-les d'un contingut autònom i atraient, i cada seu, suposo, havia de garantir-se la presència d'alguna de les obres de referència del mestre, de les «icones» de Viladomat, tret, és clar, de la capella dels Dolors mataronina, que és en bloc una de les nostres màximes «icones» setcentistes.

El Museu d'Art de Girona hi participa amb una exposició antològica evocadora dels aspectes clau de la trajectòria del mestre a través d'una trentena de treballs presentats després d'una suggerent introducció entorn de la insòlita fortuna historiogràfica i la relativa popularitat del pintor, especialment durant la segona meitat del segle XIX. De les obres exhibides, una part necessàriament àmplia ha estat convocada per il·lustrar la dimensió de narrador d'històries religioses i d'original creador d'imatgeria devota, coherent amb les comandes dominants en el mercat de la plàstica del seu temps destinada a embellir altars i espais monacals com el claustre del convent de Sant Francesc de Barcelona (1729-1733). Una altra part vol introduir-nos en els seus vessants més innovadors, la pionera experiència amb la pintura de gènere que ens llegirà retrats (i un autorretrat), natures mortes i originals pintures de temàtica galant.

Finalment, un tercer bloc temàtic impulsa un parell de reflexions interessants. La primera sobre l'especial preocupació de Viladomat pel dibuix com a instrument d'investigació, mitjà d'assaig inventiu i eina d'ensenyament, introduint un tema que s'amplificarà a la petita mostra MNAC. La segona és sobre la incerta qüestió de la influència que l'escenògraf Ferdinando Galli podria haver tingut sobre un relativament jove i receptor Antoni Viladomat durant la seva

estada a la cort arxiducal barcelonina, una arrelada hipòtesi que el comissari, sensatament, es decanta per relativitzar i minimitzar convocant una al·liconadora comparació entre les sofisticades architectures en perspectiva angular del tractat del bolonyès, la virtuosa arquitectura del conegut *Projetto per a Monument de Setmana Santa*, tantes vegades erròniament atribuït a Viladomat (per mi mateix, també), i dues escenes elaborades per Viladomat, la *Piscina probàtica* i l'*Expulsió dels mercaders del temple* del Museu Diocesà de Girona, ambientades en grandioses architectures pintades. El resultat és prou concloent, i frustrant per al nostre mestre: ni sembla preocupar-se pel rigor perspectiu, ni sembla gaire dotat per a la representació de l'escorç arquitectònic, ni posseeix una cultura arquitectònica tan moderna com la destil·lada per Galli. Les seves fonts semblen dependre encara dels models aportats per les il·lustracions del més antic i popular tractat *Perspectiva Pictorum et Architectorum* d'Andrea Pozzo.

Al Museu de Lleida, una dotzena llarga d'obres de gran format entre les quals sobresurten les sis teles de la sèrie de la vida de sant Francesc procedents del convent de Sant Francesc de Barcelona (ara propietat de l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi en dipòsit al MNAC) i una inusualment ben conservada *Santa Quitèria* de propietat particular que ha mantingut en bon estat la il·luminació original inviten a unes reflexions decisives per comprendre i caracteritzar críticament la pintura d'Antoni Viladomat. Segurament, perquè aquelles sis obres barcelonines, amb el *Bateig de sant Francesc* i la *Dolorosa* de la catedral de Barcelona exhibits a Girona, marquen el llistó de qualitat més alt assolit pel pintor pel que fa a les peces presents a les exposicions, és clar.

Es tracta de reflexions entorn, posem-ne un exemple, de la naturalesa del color en l'obra del pintor, no sempre fàcil de calibrar. Tot i les condicions en què van exhibir-se durant segles al claustre conventual barceloní, a l'aire lliure i ben a prop del mar, les teles de la sèrie franciscana destaquen en el conjunt expositiu com les que més informació aporten sobre les qualitats cromàtiques i la destresa del mestre en la creació, l'aplicació i la combinació del color. No és un aspecte fàcil de veure actualment i només l'advertim a les obres preservades en millors condicions (o en aquelles que han estat ben restaurades): la part del cicle de sant Francesc presentada a Lleida, la tela del *Bateig de sant Francesc* també del grup franciscà, la *Dolorosa* de la catedral de Barcelona que podem visitar a la mostra gironina, el *Sant Ignasi de Loiola* de col·lecció particular, les grans pintures de la Passió de la capella dels Dolors de Mataró, que, però, hem de veure poc i inadequadament il·luminades. Evidentment, allà on el color sobreviu i encara llueix amb tons acostats als originals, la percepció s'enriqueix i, en general, millora la nostra valoració d'un pintor quan l'observem servint-se dels colors més estimats que li abellia combinar: els coneguts vermells –del carmí al porpra–, turquesa, ocres variats i fins i tot grocs, grisos cendra, terres, clapes de verd o de l'inesperat rosa del vestit de la vella dida del *Naixement de sant Francesc*. Almenys són obres deslliurades de la patina ennegrida o marronosa amb què el temps ha cobert moltes obres de l'autor, quelcom que en llastra la contemplació en dotar-les d'un aspecte falsament uniformitzat, acromàtic.

6. BOSCH BALLBONA, J., «Pintura del segle XVIII a la seu de Giro-na», *Estudi General*, 10, 1990, pàgs. 141-166; MIRALPEIX, F., «Una nova pintura d'Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755) a Manresa: l'Assump-ta de Santa Maria de l'Alba», *Locus Amoenus*, 5, 2000-2001, pàgs. 227-240; *idem*, «Quatre teles de la vida de sant Bru del pintor Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755) a París», *Butlletí del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, 5, 2001, pàgs. 77-91; *idem*, «Joan Gallart (c. 1670-1714) en el context de la pintura catalana de la fi del segle XVII i dels primers anys del segle XVIII. Noves atribucions», a BASSEGODA, B.; GARRIGA, J.; PARIS, J. (eds.), *L'època del Barroc i els Bonifàs. Actes de les Jornades d'Història de l'Art a Catalunya*, Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2007, pàgs. 209-232.

Crec que també és en l'àmplia sala lleidatana i veient juntes les sis teles amb els episodis de la vida de sant Francesc que es posen més de manifest les raons que acrediten Viladomat com un autor ben original dins del XVIII hispànic, i com el gran pintor del Set-cents a Catalunya. I també les raons que el van fer mereixedor de l'elogi d'un pintor tan sofisticat com Anton Raphael Mengs que ens ha transmès Antonio Ponz: «*dijo que seguramente en tiempos de Viladomat no había habido pintor de tanta habilidad*».⁷ Em refereixo a allò que el comissari suggereix en titular l'exposició «El relat pintat». A la destresa narrativa desplegada en aquestes sis obres (i a la tela del *Bateig de sant Francesc* visitable a Girona), a la capacitat per fer interactuar personatges que participen concentradament en les accions, servint-se sovint d'una calculada gesticulació. El pintor els ha caracteritzat amb molta atenció i els mou i els fa actuar en ambientacions idònies, siguin escenaris de carrer, interiors domèstics o solemnes i paisatges, que es fan més suggeridores gràcies a algunes delicioses notes descriptives: un braser, la textura de les posts d'un estable, una plaça pavimentada de llambordes, una pila d'objectes daurats, una copa amb aigua cristal·lina, una taula parada centrada amb acolorides fruites, una plata amb mitja dotzena de vasos de vidre, o unes pobres estampes penjades en la paret d'una cella.

Els personatges principals de les teles de la sèrie de sant Francesc són especials. Com ho són els protagonistes de les pintures de la capella de Sant Narcís de Girona, els de la sèrie de sant Bru de l'església de Saint Merry, el *Sant Joan* i el *Sant Lluç* de la Sala de Juntes de la capella dels Dolors, les Doloroses de l'església de Sant Sever de Barcelona, del MNAC i de la capella dels Dolors, el *Salvador* i el *Sant Tomàs* del MNAC, l'*Assumpta* de la Seu de Manresa, el *Sant Esteve martiritzat* de Santa Maria de Mataró o el *Sant Josep* de Tortosa. Sempre m'han semblat les representacions de sers humans més reeixides i individualitzades de Viladomat, les de més densitat psicològica, les que exhibeixen una personalitat més densa. Són, crec, l'evidència de la seva feina més concentrada i atenta, més exigent –i exigida–, de la seva capacitat per inventar i recrear un món propi, quelcom ben excepcional en el context de la pintura catalana contemporània. I l'evidència d'un altre factor que el comissari ha volgut mostrar en el recorregut per les diferents seves expositives: el caràcter desigual de la trajectòria del mestre, plena d'alts i baixos, en la qual conviuen les obres de factura atenta amb treballs més seriats i rutinaris en els quals el mestre explota alguna de les seves afortunades troballes iconogràfiques o de les composicions més eficaces. És als darrers on, finalment, notem més els modismes que Francesc Miralpeix considera més identificadors, entre els quals aquests peculiars rostres ovoïdals, ulls ametllats, nassos allargats i ben rectes, en què incorre en evidents flaqueses de disseny i expressió.

Aquesta característica polaritat en la nodrida producció del pintor barceloní també és molt evident en el món dibuixístic que és el motiu central de la mostra organitzada pel MNAC, «*L'obra gràfica d'un precursor*». Al costat dels deli-

cats, naturals i suggerents *Cap de frare*, *Cap masculí*, *Home vell*, *Estudi d'indumentària*, i de la magnífica *Vista urbana amb figures* hi ha una sèrie de dibuixos preparatoris de pintures, molt acabats (*Sant Oleguer guarint un noi*, *Estudi per a la trobada de sant Bru amb el bisbe Hug de Colònia*), però al mateix temps menys frescos i més resolutius. Ens recorden que en determinades comandes, per culpa de les condicions econòmiques, de l'exigència dels clients, del ritme de treball i de la menor concentració del pintor, alguns dels valors més ponderables es perdien o es diluïen.

La dels dibuixos és una mostra que m'ha provocat sentiments contradictoris. La trobo imprescindible, ja que calia que el projecte expliqués un dels aspectes més innovadors de la trajectòria del pintor en el context de la pintura catalana. I la trobo transcendental, ja que aquells dibuixos són –si exceptuem les traces de retauls– dels pocs que conservem d'un artista plàstic local de l'època moderna, les primeres evidències de la tasca d'invenció, estudi i, en el cas de Viladomat, ensenyament d'un pintor català de l'època. Ell és un dels pocs grans autors de l'època moderna del qual s'han conservat dibuixos i esbossos preparatoris que ens endinsen en un tema tan generalment opac com el dels mecanismes intel·lectuals de la invenció. I per això m'ha cridat l'atenció que el MNAC l'hagi pensat en un format tan reduït i hi hagi destinat un espai marginal, perifèric respecte dels itineraris principals. No sé per què en arribar al museu m'imaginava que l'exposició d'encaix del nostre museu nacional amb les celebracions culturals del Tricentenari es destacaria en una de les sales principals dedicades a les exposicions temporals. Com que des de fa temps he constatat la poca atenció que el MNAC mostra per l'art d'època moderna a Catalunya, per exposar-lo, per emplenar els forats de la seva col·lecció, per contribuir a la normalització de l'època que ja s'ha assolit en altres institucions des de les universitats fins als centres de conservació i restauració, no m'ha estranyat que el MNAC no sigui el nucli d'una gran exposició sobre el pintor (o l'art del pintor i del seu temps) o que aquests mateixos dies no hi hagi cap Viladomat a l'exposició permanent. Curiosament, en aquests temes, el museu nacional encara es relaciona amb incomoditat amb aquest capítol decisiu del passat artístic del país, mirant-lo amb una mentalitat, que recorda la forma d'analitzar l'art d'època barroca del segle XIX, que resulta provinciana i complexada.

A Mataró, el clima de les exposicions és ben diferent i m'ha semblat més positivament celebratiu. Sens dubte perquè la ciutat s'ha fet seu Antoni Viladomat i el considera un dels moments daurats del propi patrimoni. Justificadament. A la basílica de Santa Maria es conserven algunes de les seves pintures més remarcables i la capella dels Dolors, amb la Sala de Juntes, és un dels nuclis més evocadors de la seva activitat i un dels espais setcentistes més genuïns que conservem. D'altra banda, algunes de les informacions més interessants que manegem sobre el mestre han sortit de les publicacions dels estudiosos que s'apleguen al Museu Arxiu de Santa Maria, com ara Rafael Soler Fontrodona.

Mataró, que ja va ser l'escenari de l'exposició del 1991, estava predestinada a convertir-se en un dels nuclis de l'actual operació de retrobament amb el pintor emblemàtic del segle XVIII a Catalunya. I les institucions de la ciutat com-

7. PONZ, A., *Viage de España*. Madrid: Viuda de Ibarra, 1788, vol. XIV, pàg. 28.

pleixen perfectament amb la seva responsabilitat cultural integrant la capella dels Dolors en el circuit expositiu i oferint les sales del Museu de Mataró a l'experiència de l'exposició «Redescobertes», ideada per recordar-nos el transcendental paper del col·leccionisme privat en la conservació del llegat del mestre i per acabar de convèncer-nos de l'amplitud del registre temàtic que era capaç de gestionar, de la seva versatilitat temàtica, a la vista de la diversitat de temes recreats en aquella vintena de pintures, que semblen pensades per servir a la devoció privada, amb motius tan insòlits com el *Sant Pelegrí* o amb composicions tan excepcionals com les tres teles apaïssades de sants en paisatges pertanyents al fons del Crèdit Andorrà.

Crec que les complicitats dels col·leccionistes han jugat un paper decisiu per a la sort del projecte. Són una de les bases de l'èxit d'una proposta que globalment resulta magnífica. No veig que es pugui valorar d'una altra manera l'oportunitat única de contemplar una part substancial –i la més substancial– de l'obra d'Antoni Viladomat durant alguns mesos i aprofitant un moment historiogràfic dolç en el qual el repertori del pintor se'ns ofereix en la seva versió més completa i articulada gràcies a la llarga, intensa i clarificadora investigació de Francesc Miralpeix, afortunadament transformada en un catàleg de l'obra completa. A més de l'ampli recull d'obres de propietat particular acabades d'esmentar, l'espectador hi pot veure les grans teles del *Martiri de sant Esteve* i de l'*Aparició de sant Josep i el nen Jesús a santa Teresa* com a preàmbul del conjunt pictòric integral de la capella dels Dolors, té a l'abast porcions molt satisfactòries i representatives dels cicles de sant Francesc, de les Estacions, de les pintures que conserva el monestir de Montserrat, una bona representació dels dibuixos que guarda el MNAC, i pot completar l'itinerari del Museu d'Art gironí, coronat per l'espectacular penó de la catedral, amb la visita de les pintures de les capelles de sant Narcís i dels Dolors de la catedral. Jo no goso demanar més. Crec que no hi ha cap dels temes ni dels gèneres pictòrics que el pintor va investigar que hagi quedat fora del discurs expositiu: hi ha les sèries monacals, hi ha les lectures tan personals de la història de sant Josep, els salvadors, les doloroses, els experiments amb la *quadratura* il·lusionista, les natures mortes, exemples de les estacions. Hi ha el Viladomat més complet i més dens que hàgim pogut contemplar. Podem veure-hi totes les seves cares pictòriques, la més atractiva,

però també la més anodina, les llums i les ombres del gran autor de la pintura de la primera meitat del segle XVIII a Catalunya.

Diria que només hi trobo a faltar algun exemplar de la sèrie de la vida de sant Bru de la cartoixa de Montalegre, una part de la qual es conserva avui en dia a l'església parisenca de Saint Merry. I m'hi falta també –és una convicció ben personal– més text d'acompanyament de les obres i d'introducció a l'artista. Crec que aquesta mena d'exposicions el necessiten per evitar que el visitant quedi a la intempèrie, sense intermediaris que li garanteixin una experiència estètica i cultural satisfactòria. Estic d'acord que en algunes exposicions un excés de text pot esdevenir una nosa o un entrebanc, i que pot ser simplement innecessari en propostes que volen propiciar una relació més purament contemplativa amb l'exhibit, normalment obres de gran refinament, d'alta qualitat, de molta potència visual. Però en d'altres cal facilitar mecanismes d'intermediació. Però imagino que absències com aquestes s'expliquen en raó de les estretors pressupostàries, dels ajustadíssims recursos disponibles per a comissari i organitzadors d'aquesta tan interessant iniciativa cultural. Tots els que hem treballat en alguna operació semblant hem somiat que disposàvem de prou recursos com per a fer una tasca més eficaç de divulgació a través dels mitjans de comunicació, de manera que durant els mesos que les exposicions són actives el seu reclam es mantingui ben viu, que disposàvem de prou pressupost per crear unes audioguies d'acompanyament i guiatge dels visitants –o per contractar un bon equip de guies didàctics–. Són somnis que hauríem de considerar assequibles per a un país culturalment normalitzat. Com a mínim més assequibles que el somni inabastable dels comissaris: aconseguir la cessió en préstec de totes les peces desitjades per a l'exposició ideal que ens muntem en la imaginació.

MIRALPEIX I VILAMALA, F., *Antoni Viladomat i Manalt 1678-1755. Vida i obra*, cat. exp., 10 de maig - 2 de novembre de 2014, Museu d'Art de Girona, Girona - Museu de Lleida Diocesà i Comarcal, Lleida - Museu de Mataró, Mataró - Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró - Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona. Girona: Museu d'Art de Girona, 2014, 544 pàgs.